

Spis treści

Rozdział 1

Rozwój fizyczny dzieci i młodzieży	1
<i>Barbara Woynarowska</i>	

Podstawowe pojęcia	1
Etapy w rozwoju człowieka	2
Czynniki wpływające na rozwój fizyczny dzieci i młodzieży	2
Charakterystyka rozwoju fizycznego i motorycznego w różnych okresach życia dziecka	3
Metody oceny rozwoju fizycznego	13
Pojęcie wieku rozwojowego	16
Akceleracja rozwoju fizycznego	16
Najczęstsze zaburzenia we wzrastaniu i dojrzewaniu	16

Rozdział 2

Rozwój psychiczny dziecka	19
<i>Magdalena Dyga-Konarska</i>	

Istota, mechanizmy i czynniki rozwoju psychicznego	19
Charakterystyka okresów rozwojowych	20
Okres niemowlęcy	20
Okres poniemowlęcy	21
Okres przedszkolny	21
Młodszy okres szkolny	22
Okres dorastania	22
Rozwój prawidłowy i nieprawidłowy	23
Obciążenia psychiczne związane z chorobą somatyczną i hospitalizacją	25
Lęk	26
Ból	28
Ograniczenie aktywności	28
Metody oceny rozwoju psychicznego	30

Rozdział 3

Żywienie dzieci zdrowych	34
<i>Mieczysława Czerwionka-Szaflarska</i>	

Zapotrzebowanie energetyczne	35
Zapotrzebowanie na białko	35
Zapotrzebowanie na tłuszcze	35
Karmienie naturalne	35
Białko	37
Tłuszcze	37
Węglowodany	37
Składniki mineralne i witaminy	37
Właściwości obronne pokarmu kobiecego	37
Karmienie sztuczne	39
Mieszanki początkowe	39

Rozdział 4

Diagnostyka prenatalna	43
<i>Maria Respondek-Liberska</i>	

Patologia pierwszego trymestru ciąży	46
Patologia drugiego trymestru ciąży	48
Patologia trzeciego trymestru ciąży	53
Okres okołoporodowy	54
Anomalie rozwoju płodu	55
Terapia płodu	56

Rozdział 5

Badanie kliniczne dziecka	59
<i>Maciej Kaczmarcki</i>	

Badanie podmiotowe — wywiad	59
Zasady zbierania informacji o dziecku	59
Odrębności wywiadu pediatrycznego	61

Uwagi do poszczególnych punktów wywiadu pediatrycznego	61
Badanie przedmiotowe (fizykalne) dziecka	62
Zasady przeprowadzania badania fizykalnego dziecka	62
Badanie przedmiotowe — techniki badania	62
Ocena stanu ogólnego i rozwoju fizycznego	64
Stan ogólny chorego	64
Ocena rozwoju fizycznego — pomiary	66
Badanie głowy	68
Oglądanie	68
Badanie palpacyjne	69
Badanie twarzy: nosa, jamy ustnej i gardła	69
Przygotowanie do badania	69
Badanie nosa	70
Jama ustna	71
Gardło	72
Badanie uszu	73
Technika badania węzłów chłonnych	73
Zasady badania węzłów chłonnych	73
Badanie tarczycy	74
Układ oddechowy	75
Wywiad	75
Odrębności i specyfika badania układu oddechowego u dzieci	77
Układ krążenia	79
Badanie podmiotowe	79
Badanie przedmiotowe	80
Badanie jamy brzusznej	83
Badanie podmiotowe	83
Badanie przedmiotowe	83
Układ moczowo-płciowy	87
Badanie podmiotowe	87
Badanie przedmiotowe	87
Układ mięśniowy	88
Badanie narządu ruchu (stawów, układu kostnego)	88
Wywiad	89
Badanie fizykalne	89
Badanie neurologiczne dziecka	90
Ocena rozwoju psychoruchowego	90
Badanie neurologiczne	90
Badanie niektórych odruchów	91
Inne objawy i odruchy	91
Badanie przez odbytnicę (<i>per rectum</i>)	91

Rozdział 6

Choroby genetyczne 93

Tadeusz Mazurczak

Wprowadzenie	93
Klasyfikacja i charakterystyka chorób genetycznych	93
Częstość występowania chorób genetycznych	94
Zasady diagnostyki chorób genetycznych	95
Molekularne podstawy dziedziczenia	96
Struktura i funkcja DNA	96
Struktura i funkcja chromosomów	102
Choroby będące wynikiem mutacji pojedynczych genów (monogenowe)	106
Dziedziczenie autosomalne dominujące	107
Dziedziczenie autosomalne recesywne	108
Dziedziczenie sprzężone z chromosomem X	109

Aberracje chromosomowe	109
Zespoły będące wynikiem aberracji chromosomów autosomalnych	111
Zespoły będące wynikiem aberracji chromosomów płci	119
Choroby uwarunkowane wieloczynnikowo (poligenowe)	120
Inne rodzaje uwarunkowań chorób genetycznych	122
Choroby uwarunkowane mutacjami w genomie mitochondrialnym	122
Rodzicielskie piętno genomowe	122
Profilaktyka i leczenie chorób genetycznych	123
Profilaktyka i badania przesiewowe chorób genetycznych	123
Poradnictwo genetyczne	124
Terapia genowa	127

Rozdział 7

Choroby okresu noworodkowego 128

Jerzy Szczapa

Noworodek zdrowy	128
Zmiany adaptacyjne (przejściowe) po urodzeniu	128
Ocena stanu noworodka	133
Stany zagrożenia życia noworodka	142
Niedotlenienie	142
Resuscytacja	148
Zaburzenia oddychania	149
Zespół zaburzeń oddychania	154
Przejściowe zaburzenia oddychania	155
Krwotok z płuc	156
Zespoły „ucieczki” powietrza	156
Przewłękła choroba płuc	157
Zapalenie płuc	157
Przetrwale nadciśnienie płucne	158
Żółtaczki okresu noworodkowego	159
Żółtaczka u noworodków karmionych piersią	161
Choroba hemolityczna noworodka	161
Zakażenia	163
Zakażenia wewnątrzmaciczne	163
Zakażenia po urodzeniu	163
Posocznica	164
Zakażenia wewnątrzszpitalne	166
Noworodek z małą urodzeniową masą ciała	167
Wewnątrzmaciczne zahamowanie wzrostu	168
Choroby przewodu pokarmowego	169
Biegunka	169
Martwicze zapalenie jelit	171
Wady rozwojowe u noworodka wymagające interwencji chirurgicznej	171

Rozdział 8

Choroby metaboliczne 174

Ewa Pronicka

Zaburzenia metabolizmu węglowodanów	174
Galaktoza	174
Galaktozemia klasyczna	174

Fruktoza	175	Rozdział 9	
Dziedziczna nietolerancja fruktozy	175	Choroby układu oddechowego	210
Glikogen	176	Miejscowy system odpornościowy układu oddechowego	210
Glikogenoza typu I	177	<i>Józef Gawel, Ryszard Kurzawa</i>	
Glikogenozy typu III i VI (IX)	178	Objawy ze strony układu oddechowego	214
Inne glikogenozy	178	<i>Jerzy Żebrak, Jacek Pawlik, Andrzej Pogorzelski</i>	
Głukoneogeneza, glikoliza i cykl Krebsa	179	Podstawy diagnostyki rentgenowskiej chorób płuc u dzieci	217
Deficyt dehydrogenazy pirogronianu (PDH)	179	<i>Jerzy Żebrak</i>	
Zaburzenia metabolizmu aminokwasów	180	Badania bronchologiczne w pneumonologii dziecięcej	221
Fenyloalanina	180	<i>Jerzy Żebrak, Andrzej Pogorzelski, Jacek Pawlik</i>	
Fenyloketonuria	180	Badania czynnościowe układu oddechowego	222
Tyrozyna	181	<i>Henryk Mazurek</i>	
Tyrozynergia typu I	181	Choroby oskrzeli i płuc	228
Albinizm	182	<i>Jerzy Żebrak, Andrzej Pogorzelski, Jacek Pawlik, Ewa Kopytko</i>	
Metionina	183	Zapalenie oskrzeli	228
Klasyczna homocystynuria	183	Zapalenie oskrzelików	229
Leucyna, izoleucyna i walina	184	Rozstrzenie oskrzeli	229
Choroba syropu klonowego (MSUD, ang. maple syrup urine disease)	184	Wiotkość tchawicy i oskrzeli	230
Glicyna	185	Zwężenie tchawicy przez pierścień naczyniowy	231
Hiperglicynemia nieketotyczna (NKH, ang. nonketotic hyperglycinemia)	185	Przetoka tchawiczo-przełykowa	231
Tryptofan	186	Ciała obce w dolnych drogach oddechowych	231
Lizyna	186	Zapalenie płuc	233
Histydyna	186	Mukowiscydoza	237
Acydemie organiczne	186	Śródmiąższowe choroby płuc o niejasnej etiologii	239
Hiperamonemie wrodzone	188	Wady rozwojowe płuc	240
Deficyt transkarbamylazy ornitynowej (OTC)	189	Zmiany oskrzelowo-płucne spowodowane innymi anomaliasami	241
Zaburzenia beta-oksydacji kwasów tłuszczowych	191	Nowotwory płuc	242
Deficyt MCAD (dehydrogenazy acylo-CoA średniołańcuchowych kwasów tłuszczowych)	192	<i>Joachim Buchwald</i>	
Deficyt LCHAD — dehydrogenazy 3-hydroksyacylo-CoA długołańcuchowych kwasów tłuszczowych	193	Astma oskrzelowa	244
Hiperlipidemie	194	<i>Ryszard Kurzawa, Urszula Jędrys-Kłucjasz</i>	
Rodzinna hipercholesterolemia	194	Epidemiologia	244
Deficyt lipazy lipoproteinowej	195	Definicja	244
Choroby mitochondrialne	196	Immunologiczne podłoże astmy oskrzelowej	245
Kwasica mleczanowa	196	Nadreaktywność oskrzeli	249
Deficyty kompleksów łańcucha oddechowego	196	Czynniki ryzyka	249
Mutacje DNA mitochondrialnego	197	Podłoże genetyczne astmy oskrzelowej	250
Choroby lizosomalne	198	Rola zakażeń wirusowych	250
Mukopolisacharydozy	198	Alergeny	251
Mukolipidozy	200	Przebieg kliniczny	252
Lipidozy	200	Klasyfikacja astmy oskrzelowej	252
Sulfatydozy	201	Diagnostyka astmy oskrzelowej	253
Gangliozydozy	201	<i>Henryk Mazurek</i>	
Glikoproteinozy	202	Leczenie astmy oskrzelowej	257
Inne choroby spichrzeniowe	202	<i>Ryszard Kurzawa, Urszula Jędrys-Kłucjasz</i>	
Choroby peroksysomalne	203	Zasady przewlekłego leczenia astmy oskrzelowej	257
Zespół Zellwegera	203	Leki stosowane w terapii astmy oskrzelowej u dzieci	265
Adrenoleukodystrofia sprzężona z chromosomem X	204	Immunoterapia swoista	268
Inne genetyczne choroby układu nerwowego	204	Leczenie stanu astmatycznego u dzieci	269
Inne wybrane choroby metaboliczne	205	Prewencja chorób alergicznych układu oddechowego	270
Choroba Lescha-Nyhana	205	<i>Henryk Mazurek</i>	
Choroba Wilsona	206	Alergiczne zapalenie błony śluzowej nosa	272
Mukowiscydoza	207	<i>Henryk Mazurek</i>	
Wrodzona porfiria erytropoetyczna	207	Alergiczne zewnątrzpochodne zapalenie pęcherzyków płucnych	274
Zespół CDGS (glikoprotein niedoborowych w węglowodany)	207	<i>Janusz Stankiewicz</i>	
Wykaz objawów klinicznych występujących w genetycznych chorobach metabolicznych	208		
Wykaz objawów biochemicznych stwierdzanych w genetycznych chorobach metabolicznych	209		

Rozdział 10**Choroby układu krążenia 280***Wanda Kawalec, Krystyna Kubicka*

Diagnostyka chorób układu krążenia u dzieci	280
Symptomatologia kliniczna chorób układu krążenia u dzieci	280
Badanie radiologiczne klatki piersiowej	284
Badanie elektrokardiograficzne	285
Badanie echokardiograficzne	286
Angiokardiografia izotopowa techniką pierwszego przejścia	287
Cewnikowanie serca i badanie angiokardiograficzne	287
Zmiany w układzie krążenia po urodzeniu	287
Krążenie przejściowe	287
Przetrwałe nadciśnienie płucne (przetrwałe krążenie płodowe)	288
Wady wrodzone serca	289
Tetralogia Fallota	291
Atrezja zastawki tętnicy płucnej z ubytkiem przegrody międzykomorowej	295
Atrezja zastawki tętnicy płucnej bez ubytku przegrody międzykomorowej	297
Atrezja zastawki trójdzielnej	299
Przełożenie wielkich pni tętniczych	301
Całkowity nieprawidłowy płucny spływ żylny	304
Wspólny pień tętniczy	305
Anomalia Ebsteina	307
Zespół hipoplazji lewego serca	308
Ubytek przegrody międzyprzedsionkowej	309
Ubytek przegrody międzykomorowej	311
Kanał przedsionkowo-komorowy (ubytok przegrody przedsionkowo-komorowej)	314
Przetrwały przewód tętniczy	315
Zwężenie zastawki tętnicy płucnej i drogi odpływu prawej komory	317
Koarktacja aorty	319
Zwężenie zastawki aorty	320
Wrodzone zwężenie zastawki dwudzielnej	322
Niedomykalność zastawki dwudzielnej	323
Wypadanie płotka zastawki dwudzielnej	323
Choroby mięśnia sercowego	324
Zapalenie mięśnia sercowego	324
Kardiomiopatie	326
Kardiomiopatia przerostowa	326
Kardiomiopatia rozstrzeniowa i sprężyste zwłóknienie wsierdza	326
Arytmogenna dysplazja prawej komory	327
Niewydolność serca	327
Zaburzenia rytmu serca i przewodzenia	329
<i>Anna Turska-Kmieć</i>	
Metody diagnostyczne w rozpoznawaniu zaburzeń rytmu serca	329
Zaburzenia czynności węzła zatokowo-przedsionkowego	330
Blokady przedsionkowo-komorowe	332
Napadowy częstoskurcz nadkomorowy i przedsionkowo-komorowy	334
Trzepotanie przedsionków	339
Migotanie przedsionków	340
Komorowe zaburzenia rytmu serca	340

Rozdział 11**Nadciśnienie tętnicze u dzieci i młodzieży . . . 346***Anna Wieteska-Klimczak, Paweł Januszewicz*

Kryteria diagnostyczne	346
Częstość występowania nadciśnienia tętniczego w populacji dziecięcej	348
Objawy kliniczne	351
Postępowanie diagnostyczne	351
Najczęstsze przyczyny nadciśnienia tętniczego u dzieci	355
Nadciśnienie tętnicze samoistne	357
Leczenie nadciśnienia tętniczego	358
Postępowanie nefarmakologiczne	358
Leczenie farmakologiczne	358
Postępowanie w ciężkim i przyspieszonym — złośliwym nadciśnieniu tętniczym	358
Możliwości leczenia chirurgicznego nadciśnienia tętniczego	361

Rozdział 12**Choroby przewodu pokarmowego, wątroby i trzustki 362***Jerzy Socha*

Dysfagia i wymioty	362
Ostra biegunka	364
Ogólne zasady postępowania	364
Nawadniania doustne	366
Nawadnianie dożylnie	367
Żywienie	367
Biegunka przewlekła	367
Zasady leczenia żywieniowego	368
Leczenie żywieniowe w innych biegunkach	370
Celiakia	370
Alergia i nietolerancje pokarmowe	372
Bóle brzucha	374
Nawracające, przewlekłe bóle brzucha	374
Nieżyt żołądka	375
Choroba wrzodowa	375
Zaparcia	376
Ostre zapalenie trzustki (ożt)	378
Przewlekłe zapalenie trzustki (pzt)	378
Mukowiscydoza	380
Nieswoiste zapalenie jelit	382
Choroba Leśniowskiego-Crohna	382
Wrzodziejące zapalenie jelita grubego (wzjg)	383
Żółtaczk	384
Hepatosplenomegalia	388
Nadciśnienie wrotne	389
Marskość wątroby	389
Klasyfikacja niewydolności wątroby	390
Encefalopatia wątrobowa	390
Krwawienia z przewodu pokarmowego	393
Dziecko niedożywione	395
Podstawy leczenia żywieniowego	396

Rozdział 13**Hematologia wieku rozwojowego 401****Niedokrwistości 401***Danuta Sołta-Jakimczyk***Niedokrwistości niedoborowe 404**

Niedokrwistość z niedoboru żelaza	404
Niedokrwistość z niedoboru witamin	406
Niedokrwistość z niedoboru kwasu foliowego	406
Niedokrwistość z niedoboru witaminy B ₁₂	407
Niedokrwistość Immerslund-Najmana-Gräsbecka	407
Niedokrwistość z niedoboru miedzi	407
Niedokrwistości syderoblastyczne	407
Niedokrwistości spowodowane utratą krwi	408
Niedokrwistości hemolityczne	409
Nabyte zespoły hemolityczne	409
Niedokrwistość autoimmunohemolityczna	409
Niedokrwistości immunohemolityczne polekowe	410
Niedokrwistość hemolityczna spowodowana niedoborem witaminy E	411
Niedokrwistości hemolityczne mikroangiopatyczne	411
Nocna napadowa hemoglobinuria	411
Hipersplenizm	411
Wrodzone zespoły hemolityczne	412
Defekt błony komórkowej erytrocytu	412
Niedobór enzymów	413
Hemoglobinopatie	414
Niedokrwistości aplastyczne	415
<i>Roma Rokicka-Milewska</i>	
Nabyte niedokrwistości aplastyczne	415
Wrodzone niedokrwistości aplastyczne	422
Niedokrwistość Diamonda-Blackfana	422
Choroba Fanconiego	424
Inne typy niedokrwistości aplastycznych wrodzonych	425
Skazy krwotoczne u dzieci	425
Skazy małopłytkowe	425
Nabyte skazy małopłytkowe wywołane skróceniem czasu przeżycia krwinek płytkowych	426
Samoistna skaza małopłytkowa	426
Inne skazy małopłytkowe w przebiegu różnych reakcji immunologicznych	429
Nabyte skazy małopłytkowe wywołane zaburzeniami tworzenia megakariocytów	430
Wrodzone skazy małopłytkowe	430
Osoczowe skazy krwotoczne	431
Wrodzone osoczowe skazy krwotoczne	431
Hemofilia A i B	431
Choroba von Willebranda	436
Inne rzadziej występujące osoczowe skazy krwotoczne	438
Leczenie objawowe i wspomagające wrodzonych osoczowych skaz krwotocznych	438
Opieka nad dziećmi z wrodzonymi osoczowymi skazami krwotocznymi	438
Nabyte osoczowe skazy krwotoczne	439
Naczyniowe skazy krwotoczne	439
Plamica alergiczna (zespół Schönleina-Henocha)	439

Rozdział 14**Choroby nowotworowe u dzieci 441***Urszula Radwańska*

Epidemiologia. Etiologia nowotworów u dzieci	441
Ogólne zasady postępowania w nowotworach dziecięcych	443

Choroby nowotworowe układu krwiotwórczego	445
Białaczki	445
Ostra białaczka limfoblastyczna (ALL)	445
Ostra białaczka mieloblastyczna (AML)	448
Przewlekła białaczka szpikowa (CML)	450
Zespół mielodysplastyczny	450
Chłoniaki	451
Choroba Hodgkina	451
Nieziarnicze chłoniaki złośliwe	454
Histiocytoza komórek Langerhansa	456
Najczęstsze guzy lite u dzieci	457
Guzy ośrodkowego układu nerwowego	457
Nerwiak zarodkowy współczulny — <i>neuroblastoma</i>	459
Mięsaki tkanek miękkich	461
Guz Wilmsa	463

Rozdział 15**Choroby układu moczowego 465***Teresa Wyszynska*

Rozpoznawanie chorób układu moczowego	465
Metody obrazowania układu moczowego	471
Zakażenie układu moczowego	472
Kamica układu moczowego	479
Idiopatyczny zespół nerczycowy	482
Pierwotne kłębuszkowe zapalenie nerek	485
Nefropatia IgA i zespół Schönleina-Henocha	488
Zespół hemolityczno-mocznicowy	488
Wrodzone i dziedziczne glomerulopatie	489
Wrodzone tubulopatie	490
Wielotorbielowate zwyrodnienie nerek	491
Ostra niewydolność nerek	491
Przewlekła niewydolność nerek	495

Rozdział 16**Choroby układu nerwowego 498***Jagna Czochańska*

Wady rozwojowe układu nerwowego	498
Przepukliny oponowo-nerwowe mózgu i rdzenia	498
Wady płaszcza i półkul mózgowych	500
Wady mózdzku	500
Zespoły nerwowo-skinne (fakomatozy)	500
Nerwiakowłókniakowatość (neurofibromatoza)	500
Stwardnienie guzowate (<i>sclerosis tuberosa</i> , choroba Bourneville'a)	501
Mózgowe porażenie dziecięce	501
Porażenie połowicze (<i>hemiplegia</i>)	502
Obustronne porażenie połowicze (<i>hemiplegia bilateralis</i>)	502
Obustronne porażenie kurczowe (<i>diplegia</i>)	503
Postać pozapiramidowa MPDz (<i>dyskinesis</i>)	503
Postać mózdkowa MPDz (<i>ataxia</i>)	503
Postać mieszana MPDz	503
Wodogłowie	504
Nowotwory ośrodkowego układu nerwowego	505
Padaczki (<i>epilepsiae</i>)	506
Etiologia	506
Symptomatologia	507
Rozpoznanie	508

Leczenie	508
Rokowanie	508
Drgawki gorączkowe i inne napady przygodne	510
Mikrozaburzenia czynności mózgu	511
Zespół nadpobudliwości psychoruchowej	511
Zespół niezgrabności ruchowej	511
Swoiste trudności w uczeniu się	512
Postępowanie lecznicze	512
Upośledzenie umysłowe	512
Postępujące choroby ośrodkowego układu nerwowego	514
Choroby nerwowo-mięśniowe	514
Dystrofia mięśniowa postępująca typu Duchenne'a	515
Rdzeniowy zanik mięśni	515
Miastenia	516

Rozdział 17

Zaburzenia hormonalne 517

Fizjologia układu dokrewnego	517
Układ dokrewny, pojęcia podstawowe	517
<i>Tomasz E. Romer</i>	
Hormony i miejsce ich wytwarzania	518
<i>Tomasz E. Romer</i>	
Hormony klasyczne	518
Neurohormony, neuroprzekazniki, neuropeptydy	522
Enterohormony i rozproszone komórki wewnątrzwydzielnicze	524
Hormony tkankowe	524
Regulacja wydzielania i aktywności hormonów	526
<i>Tomasz E. Romer</i>	
Mechanizm działania hormonów	527
<i>Tomasz E. Romer</i>	
Działanie hormonów przez receptor błonowy	527
Działanie hormonów przez receptory wewnątrzkomórkowe	530
Hamowanie i wzmacnianie czynności hormonów	531
Choroby układu dokrewnego	531
Choroby przysadki i podwzgórza	531
<i>Tomasz E. Romer</i>	
Zaburzenia gospodarki wodnej	531
Zaburzenia wzrastania	533
Gruczolaki przysadki wytwarzające prolaktynę (prolactinoma)	541
Choroba Cushinga — stany hiperkortyzolemii	541
<i>Tomasz E. Romer</i>	
Choroby kory nadnerczy	544
<i>Maria Ginalska-Malinowska, Tomasz E. Romer</i>	
Niedoczynność kory nadnerczy	545
Wrodzony przerost nadnerczy	549
Hipoaldosteronizm	551
Pseudohipoaldosteronizm	551
Hiperaldosteronizm	551
Choroby rdzenia nadnerczy	552
<i>Tomasz E. Romer</i>	
Neuroblastoma, ganglioneuroblastoma i ganglioneuroma	552
Phaeochromocytoma	552
Choroby tarczycy	553
<i>Tomasz E. Romer, Maria Rybakowa</i>	
Niedoczynność tarczycy	553
Nadczynność tarczycy	554

Wole	557
Zapalenie tarczycy	558
Choroba guzkowa tarczycy	559
Choroby przytarczyc i zaburzenia gospodarki wapniowo-fosforanowej	560
<i>Tomasz E. Romer</i>	
Niedoczynność przytarczyc (<i>hypoparathyreoidismus</i>)	560
Inne postacie hipokalcemii	561
Nadczynność przytarczyc (<i>hyperparathyreoidismus</i>)	562
Hiperkalcemia niezależna od nadczynności przytarczyc	563
Krzywice	564
Kalcitonina	566
Cukrzyca (<i>diabetes mellitus</i>)	566
<i>Alicja Symonides-Lawecka</i>	
Etiologia	566
Insulina i glukagon	568
Zaburzenia metaboliczne w cukrzycy	568
Objawy kliniczne cukrzycy	568
Metody kontroli cukrzycy	569
Rozwój dziecka chorego na cukrzycę i powikłania	569
Leczenie	570
Kwasica ketonowa	575
Intensyfikacja leczenia cukrzycy	576
Hipoglikemia	576
<i>Tomasz E. Romer</i>	
Opóźnione dojrzewanie płciowe	578
<i>Tomasz E. Romer</i>	
Przedwczesne dojrzewanie płciowe	581
<i>Tomasz E. Romer, Małgorzata Gajtko-Metera</i>	
Prawidłowe dojrzewanie płciowe	581
Przedwczesne dojrzewanie GnRH-zależne, prawdziwe, centralne	581
Przedwczesne dojrzewanie GnRH-niezależne, rzekome	582
Izolowane warianty przedwczesnego dojrzewania	583
Zaburzenia różnicowania płci	584
<i>Maria Szarras-Czapnik, Tomasz E. Romer</i>	
Wprowadzenie	584
Prawidłowe różnicowanie płciowe	585
Nieprawidłowy rozwój narządów płciowych	586
Rozsiane zaburzenia wielogruczoloowe	587
<i>Tomasz E. Romer</i>	
Endokrynopatie autoimmunizacyjne	587
Rozsiany nowotwór wielogruczolowy (MEN)	587

Rozdział 18

Zapalne układowe choroby tkanki łącznej . . . 589

Katarzyna Rostropowicz-Denisiewicz

Wprowadzenie w zagadnienia zapalnych układowych chorób tkanki łącznej (ZUCHTŁ)	589
Młodzieńcze przewlekłe zapalenie stawów	591
Mianownictwo i klasyfikacja	591
Epidemiologia	592
Objawy i rozpoznanie	592
Młodzieńcze przewlekłe zapalenie stawów (MPZS) o początku uogólnionym	595
Młodzieńcze przewlekłe zapalenie stawów (MPZS) o początku wielostawowym	596

Młodzieńcze przewlekłe zapalenie stawów o początku z zajęciem niewielu stawów . . .	597	Zakażenia wywołane dwóinką zapalenia opon mózgowo-rdzeniowych (<i>Neisseria meningitidis</i>) . . .	635
Ogólne zasady leczenia młodzieńczego przewlekłego zapalenia stawów	598	Zakażenia wywołane przez <i>Branhamella (Moraxella) catarrhalis</i>	636
Młodzieńcze spondyloartropatie	601	Zakażenia wywołane przez <i>Kingella kingae</i>	636
Definicja	601	Zakażenia wywołane przez <i>Enterobacteriaceae</i>	636
Etiopatogeneza	601	Salmonelloza	636
Kryteria Amora	601	Czerwonka bakteryjna	637
Zeszytniające zapalenie stawów kręgosłupa (ZZSK)	602	Zakażenia innymi pałeczkami Gram-ujemnymi	637
Młodzieńcze łuszczykowe zapalenie stawów (MLZS)	603	Zakażenia <i>E. coli</i>	638
Choroby jelit o podłożu immunologicznym	603	Jersinioza	638
Zespół Reitera	603	Zakażenia wywołane przez inne pałeczki Gram-ujemne, nie należące do <i>Enterobacteriaceae</i>	639
Leczenie młodzieńcych spondyloartropatii	604	Cholera	639
Młodzieńczy toczeń rumieniowaty układowy	604	Zakażenia <i>Pseudomonas</i>	639
Występowanie młodzieńczego toczenia rumieniowatego układowego (MTRU)	605	Zakażenia wywołane przez Gram-ujemne <i>Coccobacilli</i>	639
Etiologia i patogeneza	605	Zakażenia <i>Haemophilus influenzae</i>	639
Rozpoznanie i objawy kliniczne MTRU	607	Krztusiec (koklusz)	640
Zespół antyfosfolipidowy (antiphospholipid syndrome — APS)	609	Zakażenia wywołane przez <i>Legionella</i>	641
Zespół toczenia noworodkowego	610	Zakażenia wywołane przez <i>Campylobacter</i>	641
Przebieg i rokowanie	610	Zakażenia wywołane przez bakterie wydzielające egzotoksyny	642
Zasady leczenia	611	Błonica	642
Zapalenie skórno-mięśniowe (ZSM)	611	Tężec (<i>tetanus</i>)	642
Twardzina (<i>sclerodermia</i>) i zespoły nakładania	615	Zatrucie jadem kiełbasianym (<i>botulismus</i>)	643
Twardzina układowa	615	Zgorzel gazowa	643
Zespół CREST	616	Choroby wywołane przez krętki	643
Twardzina ograniczona	617	Choroba z Lyme (borelioza, krętkowica kleszczowa)	643
Eozynofilowe zapalenie powięzi	617	Leptospiroza	644
Zespoły nakładania	617	Choroby wywołane przez <i>Mycoplasma</i> i <i>Ureaplasma</i> (mikoplazmoza)	644
Mieszana choroba tkanki łącznej	618	Zakażenia wywołane przez <i>Chlamydia</i> (chlamydioza)	645
Zespół Sjögrena	618	Choroba ptasia (<i>psittacosis</i>). Ornitoza	645
Pierwotne układowe zapalenie naczyń (nekrotyzujące zapalenie naczyń)	619	Nokardioza	645
Plamica Schönleina-Henocha	619	Brucelloza	646
Guzkowe zapalenie tętnic (GZT)	620	Choroba kociego pazura (<i>lymphoreticulosis benigna</i>)	646
Choroba Kawasaki	622	Listerioza	646
Ziarniniak Wegenera	623	Promienica (aktynomikoza)	646
Zapalenie naczyń typu Churga-Straussa	623	Choroby wirusowe	647
Choroba Takayasu	623	Odra — <i>Morbilli</i>	647
Gorączka reumatyczna (GR)	624	Różyczka — <i>rubeola</i>	648
Definicja	624	Zakażenia parwowirusem B19. Rumień zakaźny (<i>erythema infectiosum</i>)	649
Patomechanizm	624	Zakażenie wirusem HHV6. Rumień nagły czyli gorączka trzydniowa. <i>Erythema subitum</i> . <i>Roseola infantum</i>	650
Epidemiologia	625	Grypa (<i>influenza</i>)	650
Rozpoznawanie	625	Zakażenie RSV (<i>respiratory syncytial virus</i>)	651
Objawy kliniczne i przebieg	625	Choroby adenowirusowe	651
Leczenie i zapobieganie gorączce reumatycznej	627	Nagminne zapalenie ślinianki przyusznej. Świnka (<i>parotitis epidemica, mumps</i>)	652
Diagnostyka różnicowa	627	Zakażenia rotawirusowe oraz innymi wirusami biegunkowymi	652
		Zakażenia enterowirusowe	653
Rozdział 19		Nagminne porażenie dziecięce (choroba Heinego-Mediny), <i>poliomyelitis anterior acuta</i>	653
Choroby zakaźne u dzieci	628	Zakażenie entero-non-poliowirusowe	654
<i>Zbigniew Rudkowski</i>		Zakażenia herpeswirusowe. Zakażenia opryszczkowe	655
Zakażenia paciorkowcowe	628	Ospa wietrzna i półpasiec (<i>Varicella. Herpes zoster</i>)	656
Zakażenia paciorkowcami grupy A (GAS)	628		
Zakażenia paciorkowcami grupy B (GBS)	631		
Zakażenia wywołane przez paciorkowce alfa-hemolizujące lub niehemolizujące	631		
Zakażenia wywołane przez pneumokoki (<i>S. pneumoniae</i>)	632		
Zakażenia gronkowcowe	633		

Cytomegalia	657	Gruźlica	736
Zakażenia wirusem Epsteina-Barr. Mononukleoza zakaźna i inne postacie zakażenia	659	<i>Krystyna Ceglecka-Tomaszewska</i>	
Gorączki krwotoczne i zakażenia hantawirusowe	660	Dane epidemiologiczne	736
Kleszczowe zapalenie opon i mózgu czyli wczesnoletnie zapalenie opon i mózgu (central european encephalitis)	661	Odporność i alergia w gruźlicy	736
Wścieklizna (<i>lyssa, rabies</i>)	661	Rozpoznawanie gruźlicy u dzieci	737
Wirusowe zapalenie wątroby (<i>hepatitis viralis</i>)	663	Postacie gruźlicy pierwotnej u dzieci	738
Wirusowe zapalenie wątroby A — wzv A (<i>hepatitis viralis A</i>)	663	Ostre postacie gruźlicy pierwotnej	739
Wirusowe zapalenie wątroby B — wzv B (<i>hepatitis viralis B</i>)	664	Gruźlicze wysiękowe zapalenie opłucnej	739
Zapalenie wątroby C (<i>hepatitis viralis C</i>)	667	Gruźlica popierwotna	740
Wirusowe zapalenie wątroby E (<i>hepatitis E</i>)	667	Gruźlica pozapłucna	740
Wirusowe zapalenie wątroby G (<i>hepatitis G</i>)	667	Gruźlica węzłów chłonnych obwodowych	740
Wirusowe zapalenie wątroby D (<i>hepatitis D</i>)	668	Gruźlicze zapalenie mózgu i opon mózgowo-rdzeniowych	740
Choroby o prawdopodobnej etiologii zakaźnej	668	Inne postacie gruźlicy pozapłucnej	741
Choroba Kawasaki	668	Leczenie gruźlicy u dzieci	742
Zespół Reye'a	668	Zapobieganie gruźlicy	742
Zapalenie opon mózgowo-rdzeniowych u dzieci	668		
Posocznica i wstrząs septyczny	672	Rozdział 20	
Zakażenia wirusem nabytego niedoboru odporności (HIV) i zespół nabytego niedoboru odporności (AIDS) u dzieci	673	Wybrane zagadnienia z immunologii klinicznej	744
Zakażenia w stanach niedoboru odporności u dzieci	676	<i>Ewa Bernatowska</i>	
Zakażenia matczyino-łożowe (<i>infectio materno-foetalis</i>). Zespół TORCH	678	Dojrzewanie układu odporności	744
Zapalenie węzłów chłonnych (<i>lymphadenitis</i>) u dzieci	681	Nieswoiste mechanizmy ochronne	744
Biegunki zakaźne u dzieci (<i>diarrhoea infantum</i>)	682	Swoiste mechanizmy ochronne	745
Zakażenia układu oddechowego u dzieci	684	Odporność humoralna	745
Szczepienia ochronne	685	Odporność komórkowa	746
Podstawowe zasady szczepienia dzieci	686	Układ monocytarny/makrofagalny	747
Podstawowe dane dotyczące immunologii szczepienia	686	Testy laboratoryjne stosowane w diagnostyce zaburzeń odporności	747
Rodzaje szczepionek	686	Diagnostyka niedoborów odporności humoralnej	747
Przeciwwskazania do szczepień	699	Diagnostyka zaburzeń odporności komórkowej	748
Niepożądane odczyny poszczepienne	699	Diagnostyka zaburzeń fagocytarnych	748
		Inne badania diagnostyczne	749
Choroby pasożytnicze	700	Badania genetyczne i diagnostyka prenatalna	750
<i>Zdzisław Dziubek</i>		Pierwotne niedobory odporności	750
Wstęp	700	Pierwotne niedobory z przewagą defektu przeciwciał	751
Inwazje pierwotniakowe	700	Agammaglobulinemia sprzężona z chromosomem X	751
Robaczyce tkankowe	708	Zespół hiper IgM	753
Nicienie przewodu pokarmowego	711	Delecja ciężkiego łańcucha immunoglobulin	753
Tasiemczyce (<i>cestodes</i>)	714	Niedobór łańcucha kappa	753
Przywry	718	Niedobory podklas IgG z lub bez niedoboru IgA	753
Najczęściej przenoszone do Polski tropikalne choroby pasożytnicze	718	Selektywny niedobór przeciwciał z prawidłowym stężeniem immunoglobulin	753
Pasożyty zewnętrzne — ektopasożyty	725	Pospolity zmienny niedobór odporności — CVID	753
Zakażenia grzybicze	728	Niedobór IgA	754
<i>Barbara Kowalewska-Kantecka</i>		Przemijająca hipogammaglobulinemia niemowląt	754
Grzybice powierzchowne	730	Złożone niedobory odporności	754
Grzybice skórne	730	Ciężki złożony niedobór odporności (SCID)	756
Grzybice podskórne	731	Niedobór deaminazy adenozykowej (ADA)	756
Grzybice układowe	731	Niedobór purynowej fosforylasy nukleozydowej (PNP)	756
Uogólnione zakażenie innymi grzybami	732	Niedobór antygenów zgodności tkankowej klasy II	757
Laboratoryjna diagnostyka zakażeń grzybiczych	734	Dysgenезja siateczki	757
Zasady leczenia	735		
Podsumowanie	735		

Niedobór CD3	757
Niedobór antygenów zgodności tkankowej klasy I (zespół nagich limfocytów typu I)	757
Niedobór CD8	757
Pierwotny niedobór komórek T CD4	757
Inne niedobory odporności	757
Zespół Wiskotta-Aldricha	757
Ataksja-teleangiektazja (A-T)	758
Anomalia (zespół) Di George'a	759
Niedobory odporności występujące w różnych wrodzonych i dziedzicznych zespołach chorobowych	760
Zespół Nijmegen	761
Niedobór składowych układu dopełniacza	761
Zaburzenia funkcji fagocytarnych	761
Przewlekła choroba ziarniniakowa	761
Niedobór przylegania leukocytów (LAD)	762
Niedobór dehydrogenazy glukozy-6-fosforanowej (G-6-PD)	763
Niedobór mieloperoksydazy	763
Niedobór specyficznych ziarnistości	763
Zespół Schwachmana	763
Szczepienia ochronne	763
Ogólne zasady wykonywania szczepień	763
Odstępy między szczepieniami	764
Wydłużony odstęp między szczepieniami	764
Jednoczesne stosowanie kilku szczepionek	764
Rozwój poszczepiennej reakcji immunologicznej oraz ocena układu odporności przed szczepieniami ochronnymi	764
Szczepienia ochronne po kontakcie z chorobą zakaźną	765
Reakcje w przebiegu szczepień ochronnych	766
Szczepienia ochronne u dzieci z niedoborami odporności	766
Szczepienia u wcześniaków i noworodków	768
Szczepienia w chorobach układu nerwowego	768
Szczepienia w chorobach przewlekłych	769

Rozdział 21

Choroby oczu u dzieci 771

Mirosława Szreter

Budowa i odrębności narządu wzroku u dzieci	771
Wywiad i badanie narządu wzroku	772
Zaburzenia rozwojowe oczodołu	772
Choroby powiek	773
Wady rozwojowe	773
Bakteryjne i wirusowe zakażenia powiek	773
Choroby narządu łzowego	773
Choroby spojówek	774
Wrodzone anomalie rogówki	774
Wrodzone anomalie tęczówek	774
Choroby soczewki	774
Jaskra wrodzona	775
Zapalenie błony naczyniowej	776
Siatkówczak	778
Choroby nerwu wzrokowego	778
Choroby siatkówki	779
Guzy oczodołu	780
Zaburzenia refrakcji (wady wzroku)	780
Zez	780

Rozdział 22

Choroby nosa, uszu, gardła i krtani 782

Mieczysław Chmielik

Choroby nosa	782
Ostry kataralny nieżyt nosa	782
Przewlekające się infekcje nosa i zatok	782
Zapalenie zatok sitowych	783
Krwawienie z nosa	783
Choroby migdałków i ślinianek	783
Migdałki podniebienne	784
Zapalenie gardła. Angina	784
Ślinianki	784
Choroby krtani, tchawicy i przełyku	785
Zapalenie krtani	785
Wady wrodzone krtani	785
Zmiany pourazowe krtani	785
Choroby przełyku	786
Choroby uszu	786
Ucho zewnętrzne	786
Ucho środkowe	786
Ucho wewnętrzne	787
Niedosłuch	787

Rozdział 23

Wybrane zagadnienia chirurgii dziecięcej 788

Wojciech Kamiński

Specyfika chirurgii wieku dziecięcego	788
Transport noworodka	789
Regulacja temperatury	789
Zapobieganie utracie ciepła	789
Zakażenia	789
Zakażenie odpepkowe u noworodka	790
Noworodkowe martwicze zapalenie jelita	790
Ostre krwipochodne zapalenie kości	791
Ostre zapalenie wyrostka robaczkowego	791
Choroby głowy i szyi	793
Wady skrzepopochodne	793
Pozostałości przewodu tarczowo-językowego	793
Kręcz mięśniowy	794
Rozszczep podniebienia pierwotnego i wtórnego	794
Chirurgiczne przyczyny zaburzeń oddychania u noworodka	795
Wrodzona przepuklina przeponowa	795
Wrodzona rozedma płatowa płuca	796
Wrodzona atrezja przełyku	796
Wady wrodzone przewodu pokarmowego	798
Wrodzona niedrożność dwunastnicy	798
Zarośnięcie i zwężenie jelita cienkiego i grubego	798
Zarośnięcie dróg żółciowych	799
Przerostowe zwężenie odźwiernika	800
Wgłobienie	801
Wady związane z przewodem pęcherzykowo-jelitowym	801
Krwawienia z przewodu pokarmowego	802
Wady ośrodkowego układu nerwowego	803
Przepuklina mózgowo-rdzeniowa i wodogłowie	803
Wady ściany jamy brzusznej	803
Przepuklina pachwinowa i wodniak jądra	803
Przepuklina pępkowa	804
Przepuklina pępowinowa	804
Wrodzone zniekształcenia ściany klatki piersiowej	804
Wady układu moczowo-płciowego	805

Rozdział 24**Zespół nagłego zgonu niemowląt (SIDS) . . . 808***Jacek Grygalewicz*

Definicja	808
Historia SIDS	808
Występowanie	808
Wiek występowania SIDS	809
Dane patomorfologiczne i biochemiczne	809
Etiopatogeneza	809
Czynniki ryzyka SIDS	810
Rozpoznanie	811
Zapobieganie	813

Rozdział 25**Postępowanie w stanach zagrożenia życia . . . 814***Tadeusz Szreter*

Stan zagrożenia życia	814
Ostra niewydolność oddychania	814
Niewydolność krążenia	816
Wstrząs	817
Nagłe zatrzymanie krążenia (NZK)	819
Postępowanie w NZK	819
A. Udrożnienie dróg oddechowych	820
B. Rozpoczęcie i utrzymanie oddychania	820
C. Przywrócenie i utrzymanie wydolnego krążenia	822

Postępowanie specjalne	824
Leki w resuscytacji krążeniowo-oddechowej	824
Leczenie migotania komór	825
Postępowanie w asystolii	825
Kiedy przerwać resuscytację	825
Kiedy nie rozpoczynać resuscytacji	825
Zatrucia	826
Zatrucia przypadkowe	826
Pierwsza pomoc w miejscu zatrucia i w czasie transportu	828
Postępowanie lekarza pierwszego kontaktu	830
Schemat postępowania w poszczególnych jednostkach opieki zdrowotnej	833
Zgłaszanie zatruc	834
Wykaz regionalnych ośrodków ostrych zatruc i informacji toksykologicznej	834
Stan drgawkowy	836
Utrata przytomności	836
Uraz wielonarządowy	837
Postępowanie w miejscu wypadku	837
Utonięcie	838
Porażenie prądem elektrycznym	839
Zasady postępowania w stanach zagrożenia życia	839
Pomoc doraźna	839
Zasady działania oddziałów intensywnej terapii	841
Skorowidz	843